

Kafka i el procés de Tous

Novament el judici de Tous ha estat anul·lat i aturat de manera indefinida. Són ja més d'onze anys de maldecaps i girs judicials sobtats que han convertit el procés en un dels més llargs i mortificats del nostre país. EL TEMPS ha passat el Nadal en dos pobles damnificats per poder captar el component humà d'una situació que alguns no s'han estat de qualificar de delirant.

Francz Kafka, en la seua obra *El procés*, plantejava el cas d'un home que passava, fins a l'absurd, per tot tipus d'esclerxes legals sense saber per què l'havien processat. Molts dels implicats en el gran judici de Tous, sobretot els més damnificats per la *pantanada* de 1982, asseguren que experimenten aquell esperit kafkià ofegador i sense sentit en els diferents estats d'ànim que viuen d'ençà que van començar a desenvolupar-se les diverses resolucions del tribunal encarregat de jutjar aquest cas. El judici de Tous s'ha guanyat un merescut lloc d'honor en els malsons dels habitants de la Ribera. Quan la secció tercera de l'Audiència de València va decidir de tornar les actuacions del procés al jutge instructor (decisió que va deixar en coma estacionari un judici que va començar fa més d'onze anys), la confiança en la societat, entre els damnificats, va passar a formar part de l'interior d'una espiral d'esquizofrènia desolada.

El passat 24 de desembre, vespra de Nadal, el tribunal del cas Tous va retre una particular ofrena a les parts implicades: la decisió d'anul·lar el tercer judici del procés perquè uns onze mil damnificats de diversos pobles de la Ribera no hi van comparèixer ni va estar representats al sumari. Aquesta iniciativa jurídica ha suscitat una perplexitat considerable entre les parts, que encara se senten més agreujades a mesura que passen els dies. Els advocats dels damnificats que habitualment han estat representats a les diverses fases del judici, mantenen que el tribunal, més enllà de la conveniència de la decisió, s'ha equivocat jurídicament. De tota manera, l'anul·lació de l'acte de conclusió del sumari, retrotrau la causa sis anys i s'evaporen els dos mesos de sessions celebrades de la tercera etapa del procés. Segons càbales d'alguns lletrats, la quarta fase es podria iniciar l'any 2010, perquè s'ha de tenir en compte que el tribunal, segons semblen indicar els criteris que s'han seguit fins ara, haurà de localitzar i citar personalment més de 30.000 damnificats per comprovar si continuen amb les reclamacions per via judicial o es refugien en les ajudes governamentals. Aquest ball de xifres i estipulacions legals té una clara traducció al llenguatge del carrer: caos.

Les ferides d'Alzira. Hi ha un precedent. Als anys seixanta, el sumari obert per aclarir la situació causada pel trencament de la presa de Ribadelago fou llarg, tortuós i va estar marcat per l'apatia burocràtica dels tecnòcrates

de l'Opus Dei, que dominaven els ressorts del poder franquista. Però els més d'onze anys del procés de Tous duen camí de demostrar que, a vegades, en democràcia es pot superar còmodament la inoperància del règim de les quatre dècades. L'última consideració del tribunal jutjador del cas ha decidit que més d'11.000 habitants de distints pobles riberencs on la *pantanada* va produir mals de quantia material poc considerable no havien tingut fins ara suficient informació per poder decidir si desitjaven actuar com a part acusadora en el procés. Aquesta resolució ha sorprès tothom —especialment els damnificats que havien format part des de sempre de l'acusació—, sobretot perquè els jutges han basat en aquest argument l'anul·lació del judici.

És aquesta pertorbació, barreja d'ira, confusió i desempar, la que es viu a Alzira, centre neuràlgic de la comarca de la Ribera que va rebre amb força la fúria assoladora del violent aiguat del 82. I també el del 87, encara que amb efectes menors. Al Nadal que acaba d'esvaire-se, els carrerons i les places d'Alzira semblaven tan estereotipats i lluminosos com els de qualsevol vila sense traumes. Però un tema polaritza els diàlegs populars: la increïble decisió judicial que ha convertit els damnificats de Tous en éssers encara més dolguts i humiliats que abans.

Els senyals de la riuada i la *pantanada* són profunds, arriben més enllà de les cases destrossades. Les víctimes de Tous no saben ben bé a qui odiar. Els germans Francesc i Rafael Blasco —el primer, ex-alcalde d'Alzira, i el segon, ex-conseller socialista—, el president de la Generalitat Joan Lerma, Felipe González, els representants de l'estament judicial, el sistema legal i de poder en general... són algunes de les dianes on s'intenten clavar els raigs de desconcert i frustració. L'enfurismament generalitzat contra el paper representat per l'actual administració valenciana i estatal produeix una greu radicalització de postures, tant socials com polítiques. Hi ha qui s'esforça a veure que, amb la dreta, la qüestió Tous no s'hauria prolongat durant dècades (fins i tot s'arriba a invocar el retrat d'un Franco resolutiu), i hi ha qui proclama la necessitat d'una revolució romàntica i proletària per posar fi al pou sense fons creat als túnels administratius presents. Enmig, caben tot tipus d'opcions i ofertes. Paradoxalment, l'Ajuntament d'Alzira està en mans del PSOE, formació política que, sense excepció, es considera com un dels grans culpables del la-

ment de la Ribera. El desenllaç violent es pot mastegar en l'ambient. Pocs descarten un final amb avalots populars als carrers, si és que les coses segueixen l'embullat ritme actual.

Decret llei. Al despatx d' Afiva i Apemeda, associacions que representen des de l'inici del conflicte legal els més de 4.000 damnificats que es decidiren a lluitar en els tribunals, les trucades es produeixen amb una cadència gairebé frenètica des de l'últim pronunciament dels jutges. Molts dels comunicants volen saber què passarà, si queden o no possibilitats, si continuarà la baralla legal. D'altres demanen consell, no saben si continuar pagant les quotes de les associacions o donar-se de baixa i acceptar els diners estipulats pel Decret Llei de maig del 93 redactat pel Ministeri de l'Interior.

Aquest intent d'aconseguir aturar els enfrontaments judicials i fer que les víctimes del desastre que renunciïn a la via dels tribunals cobren una indemnització, lluny de cobrir expectatives, ha contribuït a marejar i complicar més encara la situació. Fins al punt que pràcticament ningú no accepta aquesta solució amb convenciment. Els qui s'hi emparen, ho fan, sobretot, motivats pel cansament, la desconfiança, per la manca de seguretats que, al seu parer, transmet el poder judicial, el qual força a acceptar, no sense resignació, les tesis compensatòries de l'executiu. Segons un sondeig efectuat per EL TEMPS, els damnificats que han acceptat el decret llei no hi tenen cap confiança. La ma-

joria dels que han claudicat davant del decret són persones grans i cansades que no veuen el final a un problema que sembla irresoluble.

La resolució governamental ha creat enfrontaments entre els qui volen continuar el judici i els qui accepten l'oferta. Per alguns dels qui volen seguir als tribunals, el decret és una arma per reduir el nombre de damnificats que opten pel camí de les associacions, i rebutgen aquells que han decidit de fer l'ullet a l'administració. El decret llei determina el pagament a cada poble afectat d'un tant per cent de les pèrdues. Aquest percentatge s'incrementa segons la proximitat de la localitat a la presa de Tous, origen del drama. En el cas d'Alzira, li correspon un 50%, segons el Govern. La qüestió es veu molt complicada per diversos motius. Un d'ells és l'assumpte dels crèdits. Moltes famílies afectades van demanar crèdits a entitats estatals com el Banc de Crèdit Agrícola o el Banco Hipotecario. I aquells crèdits s'han de tornar amb uns interessos incrementats per l'augment de l'IPC. Però el decret llei no ha tingut en compte aquest augment.

Un altre aspecte que cal considerar és el cas dels damnificats que tenien assegurats els seus béns. L'anomenat Consorci de Compensació d'Assegurances, una mena de societat que es posa en marxa quan es produeixen catàstrofes com la de Tous, i les asseguradores no van poder afrontar per elles mateixes les indemnitzacions i no van pagar l'import de les assegurances. El decret llei deixa ben

Com a reacció immediata a l'anul·lació del judici de Tous, les associacions pro-damnificats Afiva i Apemeda anuncien assemblees i manifestacions. A la Ribera, les ferides causades per Tous són terriblement profundes. Així defineix el veí d'Alzira Antonio García l'herència d'aquells dies de pantanada: "càncers, putrefacció, animals morts surant i epidèmies. Això i un judici de pantomima conformen el passat i el present d'aquella catàstrofe".

Llició d'anatomia

Com mutilar un poble? Per poder comprovar *in situ* quina és la manera més efectiva, cal acostar-se a Gavarda, vila de la Ribera on resisteixen 50 famílies enmig de núvols de pols i escombraries.

La història de la localitat, com la dels seus veïns geogràfics, va canviar amb la *pantana* de 1982.

Quan van arribar, dies després, els perits encarregats de calibrar les repercussions de la calamitat ocasionada pel torrent líquid, decretaren que Gavarda i Beneixida havien de ser evaquades immediatament. La sorpresa fou majúscula, ja que en moltes altres poblacions les conseqüències del desastre van ser molt més agres, i tot i això no s'havia decretat una mesura semblant. Com a compensació, els exiliats rebrien el 50% d'allò que figurara en la seua cartilla de damnificats (el 50% del total de pèrdues) i serien traslladats a un poble pre-fabricat amb *bungalows* residencials perquè, en cas de nous problemes amb les aigües, s'eliminara tot tipus de perill. Els diners de l'expropiació haurien de ser suficients per a poder pagar el nou habitatge. A Beneixida, no hi ha cap problema, tothom està d'acord amb el trasllat. Però a Gavarda, les coses prenen un altre rumb. Moltes de les 320 famílies integrants de la vila es neguen a deixar la seua llar, ja que no veuen motiu per a tal mesura d'urgència. Provisionalment, els damnificats més perjudicats es van instal·lar en quaranta allotjaments. Aleshores, segons les declaracions d'aquells que visqueren de prop el moment, ja va començar la picaresca i els rumors insistents que diversos habitants provisionals del poble, com també inquilins de cases de lloguer, s'aprofiten de la situació i corren als nous habitatges.

El 1984, l'alcalde socialista de Gavarda, Vicent Benacloche, es mostra com un fidel seguidor de la idea del canvi d'habitatge per part dels veïns, i se suma a l'acord marc sobre coordinació d'actuacions relacionades amb el trasllat de les poblacions de Gavarda i Beneixida. A partir d'aquest moment, comença una verdadera confrontació entre l'administració local, totalment partidària del trasllat, i el conjunt de famílies que es neguen a moure's. El defensor del poble, els distints directors generals de la vivenda, les conselleries d'Administració Pública i Obres Públiques, són alguns dels representants oficials que han promès als veïns contraris a l'expropiació que arbitrarien d'una manera o altra en el contenciós. Després d'aquests passos, d'un munt de manifestacions i d'una desesperada recerca de solucions a allò que aquells que es volen quedar a Gavarda interpreten com un dret constitucional conculcat, de moment s'ha aconseguit que el pla d'expropiació total es convertís en un pla parcial. Avui, Gavarda sembla un indret atacat per un bombardeig selectiu, on cases perfectament conservades s'erigeixen orgullosos al costat de munts de rajoles i de runa. Disposen dels serveis mínims i veuen que el poble es pareix cada vegada més a un cadàver desmembrat que troba a faltar gran part de la seua anatomia. Els que queden, intenten resistir la pressió dels que volen l'expropiació total (per exemple, gener començarà amb una escola en el poble nou i una antiga Gavarda sense col·legis). Però asseguren que tenen la força de la raó. I això forma els guerrers més poderosos.

J. M. O.

Gavarda. 50 famílies resisteixen l'ànsia expropiadora de l'administració.

clar que aquestes indemnitzacions s'han de descomptar de les compensacions concedides pel Govern.

A més a més, totes aquelles ajudes desinteressades que foren ofertes per entitats i particulars, com el rei d'Aràbia Saudita, i que després es repartiren entre els damnificats, seran també descomptades de les compensacions. Això ha fet que molts damnificats hagen de pagar diners a l'estat si accepten el decret llei.

L'home de confiança. Gairebé tots els afectats pel trencament de la presa confien en Xavier Sierra i en Afiva i Apemeda, les associacions que representa, per a entaular una futura guerra jurídica. Des d'Enrique Revert, el joier més prestigiós de la comarca, que va veure safates amb joies valorades en milions de pesetes flotant a la deriva, fins a Antonio España, pescater que ho va perdre tot i que va rebre a canvi un reuma irreversible que li ha podrit l'espina dorsal, tots saben que tenen el suport de Sierra, assessor empresarial sotmès a tot tipus de pressions al llarg del procés. "La decisió judicial que acabem de viure és un disbarat. Senzillament. Presentim que hi ha una mà negra administrativa que impulsa aquesta classe de decisions. Vivim temps kafkians: és vergonyós que la decisió s'anunciara un dia com la vespra de Nadal, perquè l'endemà no ixen periòdics. El regne de l'absurd s'incrementa quan l'excusa és que aquests 11.000 damnificats no podien haver-se assabentat mitjançant els edictes publicats de la possibilitat de presentar-se al judici. Veurem què passarà quan s'intente citar aquesta gent i es comprove que alguns han mort, d'altres han canviat de residència, etc. El procés es podria convertir en una qüestió sense cap tipus d'eixida. I, segons que sembla, això és el que pretenen. Ens espera una tasca ingent, però la farem coste el que coste, no importa l'esforç que hàgem d'invertir-hi. La solució és tan senzilla com reconèixer que no hi havia llum en la presa, circumstància que és totalment impensable i il·legal, i que també hi va haver altres errors tècnics i humans".

Xavier Sierra, l'home que en les espatlles transporta els desitjos de milers de desesperançats, fa una pontificació final: "Aquesta és una ofensiva contra els ciutadans, que volen saber si el poder està a l'altura de les circumstàncies. Només em fa por un punt de tota aquesta història: la radicalització de postures i les mobilitzacions socials virulentes a què ens poden conduir els esdeveniments. De la mateixa manera que el Govern no ha oblidat els crèdits concedits, tampoc nosaltres no hem oblidat el trencament de la presa. Això ha de quedar molt clar."

Joan M. Oleaque